

Tomasz Rembalski
Cezary Obracht-Prondzyński

Informacja o działalności Instytutu Kaszubskiego w 2013 roku

Siedziba Instytutu Kaszubskiego mieści się gdańskim Domu Kaszubskim, przy ul. Straganiarskiej 22-23. Zgodnie ze statutem głównym celem Instytutu jest: „w nawiązaniu do potrzeb i oczekiwań społeczności kaszubskiej oraz tradycji badań kaszuboznawczych, organizowanie prac badawczych i popularyzowanie ich efektów, wzbogacanie i rozwijanie regionalnego ruchu kaszubsko-pomorskiego, integrowanie kaszubsko-pomorskiego środowiska naukowego oraz podejmowanie działań na rzecz jego rozwoju”. Cele te Instytut osiąga poprzez organizację konferencji i seminariów naukowych, tworzenie i realizowanie różnych programów badawczych, prowadzenie działalności wydawniczej, tworzenie zbiorów bibliotecznych, organizację wystaw, upamiętnianie osób zasłużonych dla kultury Kaszub i Pomorza, organizację podróży studyjnych, nawiązywanie kontaktów międzynarodowych oraz pomoc w rozwijaniu młodej kadry naukowej.

W roku sprawozdawczym Zarząd Instytutu Kaszubskiego działał w składzie:

- prof. dr hab. Józef Borzyszkowski – prezes
- prof. dr hab. Cezary Obracht-Prondzyński – wiceprezes
- prof. UG dr hab. Anna Kwaśniewska – skarbnik
- dr Tomasz Rembalski – sekretarz
- dr Miłoslawa Borzyszkowska-Szewczyk
- prof. dr hab. Andrzej Romanow
- prof. AP dr hab. Daniel Kalinowski

W skład Komisji Rewizyjnej wchodzi: prof. USz dr hab. Bolesław Hajduk, prof. dr hab. Mieczysław Nurek (przewodniczący) oraz prof. UG dr hab. Marek Cybulski. W minionym roku w poczet członków przyjęto 10 osób: dr Nicole Dołowy-Rybińską, dr Justynę Pomierską, dr Hannę Makurat, prof. Mieczysława Ronkowskiego, dr. hab. Arnolda Kłonczyńskiego, dr. Sławomira Bronka, dr. Michała Karguła, ks. dr. Bogusława Głodowskiego, dr. Pawła Trawickiego, dr. Krzysztofa Sławskiego. Aktualnie Instytut Kaszubski liczy 123 członków.

Zebrania Zarządu w 2013 roku odbyły się trzykrotnie, w dniach: 11 kwietnia, 20 czerwca i 21 listopada.

Stałym pracownikiem biura Instytutu Kaszubskiego jest p. Anna Kawalec. W minionym roku staż w ramach umowy z Powiatowym Urzędem Pracy w Gdańsku odbyła p. Marta Lipka (od 11.02. do 10.07.2013), od 11.07. zatrudniona na stanowisku asystentki zarządu.

Ważnym wydarzeniem w minionym roku było wręczenie w dniu 25 marca Medalu za Zasługi dla Województwa Pomorskiego prof. Józefowi Borzyszkowskiemu, prezesowi Instytutu Kaszubskiego. Jest to najwyższe odznaczenie przyznawane przez pomorski samorząd, a uhonorowanie prezesa Instytutu jest także wyrazem uznania za jego zaangażowanie i pracę na rzecz całej wspólnoty kaszubsko-pomorskiej. Laudację wygłosił marszałek Mieczysław Struk.

W roku 2013 prof. Józef Borzyszkowski w uznaniu „twórczego wkładu do nauki” został przyjęty w poczet członków korespondentów Wydziału Historyczno-Filozoficznego Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie. W laudacji podkreślono jego zasługi w dziedzinie studiów pomorzoznawczych i stosunków polsko-niemieckich, a także interdyscyplinarność badań. Uroczystość wręczenia dyplomów członkowskich miała miejsce 16 listopada 2013 roku w siedzibie PAU w Krakowie.

22 października 2013 r. w Dworze Artusa w Gdańsku odbyła się uroczystość wręczenia Medalu św. Wojciecha i Księcia Mściwoja II. Medal Księcia Mściwoja II przyznano Stanisławowi Pestce za całokształt działalności publicystycznej i literackiej, w tym popularnonaukowej, a także za wielki wkład w rozwój języka i ruchu kaszubskiego.

Inną ważną uroczystością było wręczenie w dn. 21 maja w Domu Kaszubskim dyplomu Członka Honorowego Instytutu Kaszubskiego zasłużonej badaczce kaszubszczyzny prof. dr hab. Hannie Popowskiej-Taborskiej. Laudację wygłosił prof. Jerzy Treder.

Doroczne zebranie ogólne członków Instytutu odbyło się 12 kwietnia 2013 r. w Tawernie „Mestwin”, w gdańskim Domu Kaszubskim. Spośród 117 członków Instytutu wzięły w nim udział 62 osoby. Nieobecność usprawiedliwiło ponad 30 osób. Prezes prof. Józef Borzyszkowski przedstawił działalność Instytutu Kaszubskiego w 2012 r. Poinformował o przyjęciu nowych członków w szeregi stowarzyszenia. Wcześniej minutą ciszy uczczono zmarłych w minionym roku sprawozdawczym członków Instytutu: prof. Jerzego Szukalskiego, prof. Władysława Pałubickiego oraz prof. Jana Drwala.

W tym miejscu należy także dopisać, że niestety, w październiku 2013 roku pożegnaliśmy także naszego Członka Honorowego – prof. Andrzeja Zbierskiego, a w listopadzie dr. Kazimierza Przybyszewskiego z Torunia.

W drugiej części swojego wystąpienia podczas zebrania walnego członków prezes omówił działalność naukową IK, w tym zorganizowane konferencje. Nadmienił o działalności trzech silnych ośrodków Instytutu: w Szczecinie, Słupsku i na Krajnie, w Wielkim Buczku. Z zadowoleniem poinformował o nadaniu choj-

nickiemu muzeum imienia Juliana Rydzkowskiego, o co od wielu lat zabiegał osobiście, jak i też w imieniu Instytutu Kaszubskiego. Do sukcesów Instytutu zaliczył również możliwość powołania kierunku etnofilologia kaszubska na Uniwersytecie Gdańskim, w czym dużą rolę odegrali prof. Cezary Obracht-Prondzyński i dr Justyna Pomierska. (Tu należy dodać, iż żałujemy, że liczbę zgłoszonych osób władze Uniwersytetu uznały za zbyt niską i nie zdecydowały się na uruchomienie studiów w roku akademickim 2013/14).

Z kolei prof. Cezary Obracht-Prondzyński przedstawił sprawozdanie finansowe za 2012 r., a następnie wygłosił do niego obszerny komentarz. Zaznaczył przy tym, że znacznie zmniejszyła się dotacja z Urzędu Marszałkowskiego.

Do listopada 2013 roku, dzięki zdobytym dotacjom i darowiznom oraz społecznemu zaangażowaniu członków, Instytutowi Kaszubskiemu udało się zrealizować wiele zadań i projektów, przygotowano szereg imprez oraz wydano kilka publikacji.

W dniu 6 marca 2013 prezes prof. Józef Borzyszkowski wygłosił referat *Idee berlińskiego Kongresu Polaków – na dzisiaj* podczas obchodów 75. rocznicy Kongresu Polaków w Berlinie, które odbyły się w Złotowie. Organizatorami byli Zespół Szkół Ekonomicznych w Złotowie, Stowarzyszenie „Przyjazna Edukacja”, Wielkopolskie Samorządowe Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Złotowie, „Krajniacy” – w Wielkim Buczku.

W Tawernie „Mestwin” 21 marca 2013 odbyło się seminarium, w którym wziął udział prof. Witold Molik, dyrektor Centrum Instytut Wielkopolski przy UAM w Poznaniu oraz członek IK. Tematem jego wykładu były *Problemy warsztatowe badań nad życiem codziennym w XIX i XX wieku*. W seminarium, prócz zaproszonego gościa, udział wzięli profesorowie: Józef Borzyszkowski, Cezary Obracht-Prondzyński, Andrzej Romanow, doktorzy: Tomasz Rembalski i Jan Mordawski oraz licznie przybyli uczestnicy seminarium doktoranckiego prowadzonego przez prof. J. Borzyszkowskiego.

Gośćmi innego spotkania w IK byli prof. Kazimierz Kozłowski z Uniwersytetu Szczecińskiego i dr Jan Macholak, dyr. Archiwum Państwowego w Szczecinie, proponując nam bliższą współpracę ze środowiskiem naukowym Pomorza Zachodniego.

Ogólnopolska konferencja naukowa pt. *Język, literatura i edukacja kaszubska* odbyła się w dniach 23-24 maja 2013 roku w siedzibie Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Szczecińskiego. Jej organizatorami były: Wydział Filologiczny Uniwersytetu Szczecińskiego, Wydział Filologiczny Uniwersytetu Gdańskiego oraz Szczeciński Oddział Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego. Patronat honorowy nad konferencją objął Instytut Kaszubski w Gdańsku, Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego oraz Urząd Miasta Szczecina. Otwarcia konferencji dokonała prodziekan Wydziału Filologicznego US dr Adrianna Seniów. Następnie przybyłych gości powitali: dr hab. Danuta Stanulewicz, prof. UG oraz dr Ryszard Stoltmann, prezes Szczecińskiego Oddziału Zrzeszenia Kaszubsko-

-Pomorskiego, który przedstawił historię oraz działalność Zrzeszenia. Podczas dwudniowych obrad wygłoszono 18 referatów, a w gronie referentów byli m.in. wybitna znawczyni kaszubszczyzny prof. Hanna Popowska-Taborska, która opisała kaszubskie dziedzictwo leksykalne oraz prof. Jerzy Treder, który mówił na temat filologii kaszubskiej. Wśród uczestników konferencji znaleźli się badacze języka, mediów, literatury i edukacji kaszubskiej, którzy reprezentowali takie ośrodki naukowe, jak: Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk, Uniwersytet w Lipsku, Uniwersytet Gdański, Akademia Pomorska w Słupsku, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytet Szczeciński, a także przedstawiciele Instytutu Kaszubskiego w Gdańsku oraz Rady Języka Kaszubskiego

Instytut Kaszubski w Gdańsku, przy współpracy z Rosyjskim Centrum Nauki i Kultury w Gdańsku, w dniu 21 maja 2013 r. zorganizował w siedzibie RCNK w Gdańsku, sympozjum popularnonaukowe na temat *Rosyjscy kaszubolodzy z XIX i pierwszej dekady XX wieku oraz znaczenie ich prac dla współczesnych badań kaszuboznawczych*. Prelegentami byli wybitny znawca problemu prof. zw. dr hab. Jerzy Treder, który wygłosił referat *Rosyjscy badacze kaszubszczyzny: P.I. Prejs, A.F. Hilferding, I.S. Srtezniewskij* oraz mgr Irena Golińska, która przedstawiła *Podróż naukową A. F. Hilferdinga po Kaszubach* i omówiła jego książkę pt. *Resztki Słowian na południowym wybrzeżu Morza Bałtyckiego*. Słowo wstępne wygłosił prof. dr hab. Andrzej Romanow, który był głównym organizatorem sympozjum i jego kierownikiem naukowym. Sympozjum wzbudziło spore zainteresowanie audytorium, któremu to przybliżyło mało dotąd znaną problematykę.

W tym roku po raz drugi Instytut wspólnie z Katedrą Języka Polskiego UG zorganizował konferencję pt. *Językowy, literacki oraz kulturowy obraz Pomorza dawniej i dziś* (odbyła się 17 września 2013 roku). Podczas jej trwania referaty wygłosiło kilku członków Instytutu: prof. Jadwiga Zieniukowa, *Z badań nad językiem kaszubskich tekstów stylu wysokiego*, prof. Józef Borzyszkowski, *Wielojęzyczność Pomorza a twórczość pisarzy kaszubsko-pomorskich*, prof. Hanna Popowska-Taborska, *Kaszubski Pan Tadeusz. Nielatwa sztuka tłumaczenia z pomocą słowników*, prof. Jerzy Samp, *Gdańska plateonimia jako jeden z ważniejszych elementów tutejszego kręgu podań lokalnych*, prof. Daniel Kalinowski, *Na Pomorzu czyli nigdzie. Proza Anatola Ulmana*, prof. Tadeusz Linkner, *Wypracowania pisane po polsku na Kaszubach pod pruskim zaborem*, prof. Jerzy Treder, *Uwagi o języku prozy A. Jabłońskiego pt. Namerkóny*, prof. Edward Breza, *Neologizmy i archaizmy w Inwentarzach starostwa człuchowskiego z r. 1676 i 1696*, dr Andrzej Chłudziński, *Antroponimy polskie w powojennych nazwach miejscowych powiatu białogardzkiego*, prof. Maria Pająkowska-Kensik, *Kulturowy obraz regionu w książce Barbary Pawłowskiej „Unas na Kociewiu”*, prof. Marek Cybulski, *Kaszubszczyzna „Gadki o Januszu Skwierku” Franciszka Sędzickiego*, dr Miłósława Borzyszkowska-Szewczyk, *Wielojęzyczność Pomorza w obrazach pamięci autorów pochodzenia żydowskiego* oraz dr Hanna Makurat, *Sposób istnienia kaszubskojęzycznego tekstu*.

Ponadto Instytut, wspólnie z Kaszubskim Uniwersytetem Ludowym oraz Zrzeszeniem Kaszubsko-Pomorskim (Biurem Edukacji) zorganizował w ramach VIII Zjazdu Pedagogicznego, jaki odbywał się w dniach 19-21 września na Uniwersytecie Gdańskim, sympozjum pt.: *Kaszubskie praktyki edukacyjne: kultura – tożsamość – język*. Referaty wygłosili: prof. Cezary Obracht-Prondzyński *Edukacja kaszubska: uwarunkowania kulturowe – tożsamość – zmiana społeczna*, dr Justyna Pomierska *Problemy i wyzwania edukacji kaszubskiej w szkolnictwie wyższym* oraz dr Tomasz Maliszewski *Kaszubska edukacja dorosłych dawniej i dziś: idee – koncepcje – rozwiązania praktyczne*.

W tym samym czasie, bo w dniu 21 września 2013, odbyła się kolejna konferencja naukowa w Wiejskim Domu Kultury w Wielkim Buczku pt. *Ruch ludowy na Krajnie dawniej i dziś*, którą zorganizowali „Krajniacy” – Oddział Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego w Wielkim Buczku oraz Instytut Kaszubski w Gdańsku. Wygłoszono następujące referaty: prof. Jowita Kęcińska-Kaczmarek *Ruch ludowy na Krajnie w okresie zaboru*, Marek Chołodowski *Ks. dr Bolesław Domański i ks. Alfons Sobierajczyk – patroni ruchu ludowego na Złotowszczyźnie*, dr Marian Fryda *Ruch ludowy na Ziemi Człuchowskiej* oraz *Ruch ludowy na Złotowszczyźnie w świetle zebranych materiałów archiwalnych*, który zaprezentował przedstawiciel Starostwa Powiatowego w Złotowie.

Dużym przedsięwzięciem o charakterze naukowym i animacyjnym, jakie zrealizował Instytut Kaszubski w drugiej połowie roku, była *Pomorska debata o kulturze*. Cały projekt koordynował prof. Cezary Obracht-Prondzyński. Partnerami Instytutu w jego realizacji było kilka instytucji: Nadbałtyckie Centrum Kultury, Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie, Kaszubski Uniwersytet Ludowy we Wierzyżu, Pracownia Historii Pomorza i Krajów Nadbałtyckich UG, Pracownia Badań nad Narracjami Pamięci Polsko-Niemieckiego Pogranicza Kulturowego UG, Zakład Antropologii Społecznej w Instytucie Filozofii, Socjologii i Dziennikarstwa UG, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Gdańsku, Biblioteka Gdańska PAN oraz Instytut Kultury Miejskiej. Projekt dofinansowali Urząd Miasta Gdańska i Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego.

Debata pierwsza *Pomorska wielokulturowość: niewykorzystane potencjały czy potencjalne ryzyka?* odbyła się w 4 września w siedzibie NCK w Ratuszu Staromiejskim w Gdańsku. Jej moderatorem był prof. C. Obracht-Prondzyński, zaś panelistami: Larry Okey Ugwu – dyrektor NCK, Nedim Husejnow – Tatar krymski, pracownik Europejskiego Centrum Solidarności, Gerhard Olter – zastępca przewodniczącego Związku Mniejszości Niemieckiej w Gdańsku i Grzegorz Gola – prezes Lokalnej Grupy Działania Żuławy i Mierzeja.

Debata druga pt. *Regionalna i etniczna kultura popularna* odbyła się 26 września 2013 w Domu Kaszubskim w Gdańsku, podczas której panelistami byli Suliśława Borowska z Kaszubskiego Uniwersytetu Ludowego, Katarzyna Kulikowska z Muzeum Etnograficznego w Oliwie, Tomasz Drażkowski – muzyk i aranżer tradycji muzyki kaszubskiej oraz Piotr Dziekanowski – redaktor naczelny „Kuriera

Bytowskiego”. Spotkanie moderowali prof. Monika Mazurek i prof. Cezary Obracht-Prondzyński.

Trzecie spotkanie pt. *Jak popularyzować wiedzę o Pomorzu? Projekty, działania, instytucje, ludzie* odbyło się na Uniwersytecie Gdańskim 15 października 2013 r. Wprowadzenie do dyskusji przedstawił prof. Cezary Obracht-Prondzyński, a moderował ją prof. Józef Borzyszkowski. Panelistami byli: Anna Sobeczka – redaktor „Radia Gdańsk”, dziennikarka oraz publicystka zajmująca się problematyką kulturalną, artystyczną, społeczną i literacką; autorka m.in. cyklicznych audycji: *Radiowa Antologia Pisarzy Wybrzeża*, *Radiowy Exlibris*, *Kalejdoskop* (magazyn o mniejszościach narodowych) i wielu innych, Kazimierz Jaruszewski – polonista, nauczyciel, regionalista, redaktor „Kwartalnika Chojnickiego” oraz „Zeszytów Chojnickich”, prezes Chojnickiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Wacław Machura – historyk, nauczyciel, regionalista, autor wielu opracowań (także internetowych) dotyczących Pomorza oraz Leszek Sarnowski – dziennikarz, animator kultury, samorządowiec, historyk, redaktor naczelny kwartalnika społeczno-kulturalnego Dolnego Powiśla i Żuław „Prowincja”. Współorganizatorami były następujące instytucje: Pracownia Historii Pomorza i Krajów Nadbałtyckich UG, Pracownia Badań nad Narracjami Pamięci Polsko-Niemieckiego Pogranicza Kulturowego, Zakład Antropologii Społecznej Instytut Filozofii, Socjologii i Dziennikarstwa UG oraz Kaszubski Uniwersytet Ludowy we Wieszycy.

Czwarta debata odbyła się w Bibliotece Gdańskiej PAN 14 listopada 2013 r. i nosiła tytuł: *Kultura książki – książka dla kultury*. Obok Biblioteki Gdańskiej PAN współorganizatorem była także Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Gdańsku, a dyskusję moderowali i materiał wstępny przygotowali Iwona Joć-Adamkiewicz oraz prof. Cezary Obracht-Prondzyński. Panelistami tym razem byli: Danuta Balcerowicz – dyrektor Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Aleksandra Majkowskiego w Wejherowie, Jarosław Ellwart – właściciel Wydawnictwa Region, Krzysztof Grynder – prezes zarządu Wydawnictwa Oskar, prof. Daniel Kalinowski – literaturoznawca i teatrolog z Akademii Pomorskiej w Słupsku oraz Leszek Szymczak – właściciel księgarni Conrad w Bytowie.

Ostatnia debata z cyklu odbyła się 25 listopada 2013 roku w Instytucie Kultury Miejskiej, który był także jej współgospodarzem. Raport przygotował i dyskusję prowadził Sławomir Czarnecki.

Innym ważnym przedsięwzięciem naukowym współorganizowanym przez Instytut Kaszubski była kolejna konferencja z cyklu „Wielkie Pomorze”. Odbyła się w dniach 16-18 października 2013 r. (towarzyszyły jej również wydarzenia artystyczne, np. *Nos*, spektakl wg opowiadania M. Gogola w wyk. Mieczysława Giedrojcia w Ośrodku Teatralnym „Rondo”). Wśród ponad 20 referatów było także kilka wygłoszonych przez członków Instytutu. Wszystkie referaty korespondowały z tematem przewodnim konferencji: *Wierzenia i religie*. Wygłoszono następujące referaty: Cezary Obracht-Prondzyński *Religijne praktyki Pomorzan: analiza zachowań w skali mikro*, Andrzej Chłudziński *Niebo, piekło i ich wysłannicy*

w nazewnictwie pomorskim, Mariusz Domański *Polska prasa wyznaniowa i religijna w Słupsku*, Krystyna Lewna *Wątki słowiańskie w prozie Jana Drzeżdżona*, Katarzyna Szymańska *Stereotyp (?) czarownic na przykładzie Triny Papisten i Sydonii von Bork*, Zuzanna Szwedek-Kwiecińska *Ile poganina w chrześcijaństwie? Wokół powieści historycznych Lecha Bądkowskiego*, Elżbieta Bugajna *Obrazy Boga w poezji kaszubskiej*, Bożena Ugowska *Zwyczajne funeralne na Kaszubach w ujęciach literatury kaszubskiej*, Rafał Foltyn *Trzygłów, Weles, Czarny Bóg. Kult podziemi zaświatów u Słowian nadbałtyckich*, Jowita Kęcińska-Kaczmarek *Na literackim styku pogaństwa i chrześcijaństwa (w powieściach historycznych L. Bądkowskiego, W.J. Grabskiego, K. Kaczmarka, J.B. Rychlińskiego)*, Adela Kuik-Kalinowska *Święte siły natury. O kilku motywach w literaturze kaszubskiej*, Monika Zytke *Sakralna twórczość muzyczna Andrzeja Cwojdzinińskiego*, Anne Mareike Schönle (Pommersches Landesmuseum, Greifswald) *Pommersche Kirche in Brasilien gestern und heute*, Heiko Wartenberg (Pommersches Landesmuseum, Greifswald) *Die pommersche Erweckungsbewegung und ihre Auswirkungen auden preußischen Staat*, Małgorzata Grzywacz *Aryjskie chrześcijaństwo na terenach wschodnich Pomorskiej Prowincji Kościelnej w latach 1925-1939*, Daniel Kalinowski *Tematy pism religijnych rabina Maksa Josepha*, Miłoslawa Borzyszkowska-Szewczyk *Życie religijne w żydowskich topografiach pamięci miast pomorskiego pogranicza*, Joanna Flinik *Wiara w służbie państwa. Literacki obraz społeczeństwa pomorskiego a ideologia narodowego socjalizmu*, pastor Hans-Udo Vogler (Freienhufen) *Dietrich Bonhoeffer – sein Leben als Christ, Pfarrer, Theologe*, ks. Jan Turkiel *Menonici. Rekonesans po ideach*.

Słupscy kaszubolodzy, prof. Daniel Kalinowski i prof. Adela Kuik-Kalinowska, przygotowali także kolejną XII Konferencję Kaszubologiczną, która odbyła się w Bytowie 14 listopada 2013 roku. Jej tytuł brzmiał: *Zapisane i ocalone. Twórczość literacka Anny Łajming*, a współorganizatorami było Muzeum Zachodniokaszubskie w Bytowie oraz Zakład Antropologii Literatury i Badań Kaszubsko-Pomorskich Akademii Pomorskiej w Słupsku. Referaty wygłosili: Zbigniew Zielonka *Fenomen twórczości Anny Łajming w literaturze kaszubskiej i polskiej*, Józef Borzyszkowski *Thumaczenia i tłumacze twórczości Anny Łajming na języki obce*, Daniel Kalinowski *Dramaturgia Anny Łajming. Przegląd tematów i technik*, Adela Kuik-Kalinowska *Realia codzienności w opowiadaniach Anny Łajming*, Jowita Kęcińska-Kaczmarek *Krajobraz pomorski w dziele Anny Łajming* oraz Tomasz Derlatka (Czeska Akademia Nauk, Instytut Sławistyki) *Polifonia w twórczości prozatorskiej Anny Łajming (na tle zachodniosłowiańskim)*.

W 2012 roku, dzięki donacji Profesora Gerarda Labudy i jego rodziny, w Instytucie Kaszubskim została ustanowiona naukowa Nagroda im. Gerarda Labudy. Zgodnie z przyjętym regulaminem, wręczenie Nagrody ma następować co trzy lata, a jej laureatem może zostać badacz (lub zespół badaczy) w wieku do 40 lat. Zaś przyznana może zostać za pracę naukową – książkę, opublikowaną w ciągu ostatnich trzech lat; za cykl prac – publikacji książkowych, z których

ostatnia została wydana w ciągu ostatnich trzech lat lub też za pracę jeszcze niepublikowaną. Zgłaszane dzieła mogą mieć charakter opracowań: teoretycznych, metodologicznych, źródłowych. Do Nagrody można zgłaszać również podręczniki akademickie oraz prace popularyzujące wiedzę o Kaszubach i Pomorzu. Do pierwszego konkursu o Nagrodę im. Gerarda Labudy zostało zakwalifikowanych dziesięć prac naukowych, spełniających kryteria określone w Regulaminie. Ich oceny dokonała Kapituła Nagrody w składzie: prof. dr hab. Józef Borzyszkowski – prezes Instytutu Kaszubskiego, przewodniczący Kapituły, prof. dr hab. Witold Molik, prof. dr hab. Cezary Obracht-Prondzyński – sekretarz, prof. dr hab. Jerzy Strzelczyk, prof. dr hab. Jerzy Treder. Spośród zgłoszonych prac Kapituła postanowiła nagrodzić dwiema równorzędnymi nagrodami w wysokości 12 500 zł prace:

- Sylwii Bykowskiej *Rehabilitacja i weryfikacja narodowościowa polskiej ludności w województwie gdańskim po II wojnie światowej*, Gdańsk 2012,
- Agnieszki Chlebowskiej, „*Stare panny*”, *wdowy i rozwiedzione. Samotne szlachcianki w Prusach w latach 1815/1914 na przykładzie prowincji Pomorze*, Szczecin 2012.

Nagroda została wręczona w dniu 19 października 2013 podczas uroczystości w Domu Kaszubskim w Gdańsku. Laudacje wygłosili prof. Witold Molik oraz prof. Cezary Obracht-Prondzyński.

W 2013 roku Instytut Kaszubski, samodzielnie lub we współpracy z różnymi instytucjami, wydał 15 pozycji książkowych. Są to:

- Jerzy Kuniewski, *Kobieta na Kaszubach i jej doświadczenie rzeczywistości. Studium z pogranicza socjologii i etnografii*, Gdańsk 2013
- *Poezja Zrzeszeńców*, opr. H. Makurat, wstęp: H. Makurat, J. Borzyszkowski, D. Kalinowski, seria *Biblioteka Pisarzy Kaszubskich*, t. VIII, Gdańsk 2013
- „*Acta Cassubiana*”, t. XV, Gdańsk 2013
- Bożena Stelmachowska, *Słowińcy ich dzieje i kultura (do 1956)*, opr. A. Kwaśniewska, Gdańsk-Kłuki 2013
- *Językowy, literacki i kulturowy obraz Pomorza*, red. M. Klinkosz, Z. Lica, Gdańsk 2013 (wspólnie z Uniwersytetem Gdańskim)
- *Wielkie Pomorze. Kultura i sztuka*, red. D. Kalinowski, A. Kuik-Kalinowska, Gdańsk-Słupsk 2013 (wspólnie z Akademią Pomorską w Słupsku)
- *Przywracając pamięć... O żydowskich mieszkańcach Ziemi Bytowskiej*, red. M. Borzyszkowska-Szewczyk, Bytów-Gdańsk 2013 (wspólnie z „Kurierem Bytowskim”)
- *Pro memoria. Stefan Bieszk (1895–1964)*, zebrał i oprac. J. Borzyszkowski, Gdańsk 2013
- *Pro memoria. Jan Piepka (1926–2001)*, zebrał i oprac. J. Borzyszkowski, Gdańsk 2013
- Jowita Kęcińska, *Remusową stęgną*, Złotów 2013
- Anna Łajming, *Czerwone róże / Red roses*, tłum. B. Krbeček i K. Gawlik-Luiken, przedmowa J. Borzyszkowski, Gdańsk 2013

- Paweł Dziański, *Brulion hipochondryka, czyli o szlachetnym zdrowiu więcej niż mendel inności*, [słowo wstępne] J. Borzyszkowski, Gdańsk 2013
- Eryka Blaszczyk, *Pij braciszku pij / Trink, Brüderlein trink*, tłum. M. Sacha, przedmowa J. Borzyszkowski, Gdańsk 2013
- s. Dorota Irena Depka OSB, *Przypisy*, wstęp ks. abp T. Gocłowski i J. Borzyszkowski, Gdańsk 2013
- Sławina Kwizdińska, *Esencja wyobraźni*, [słowo wstępne] H. Słojewska, Gdańsk 2013
- *W cieniu morza czasu. Literackie obrazy Kaszub i Gdańska*, red. M. Borzyszkowska-Szewczyk, Gdańsk 2013.

Kilka następnych pozycji znajduje się w opracowaniu redakcyjnym, a ich wydanie planowane jest na 2014 rok.

Okazją do prezentacji wydawnictw i pracy Instytutu były Targi Książki w Krakowie (24-27 października 2013). Było to znaczące przedsięwzięcie przygotowane wspólnie przez władze miasta Gdańska, Instytut Kultury Miejskiej, Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie oraz Instytut Kaszubski. Odbyło się ono w ramach dorocznego Salonu – Małe Ojczyzny. W roku bieżącym był to salon kaszubsko-gdański. W trakcie trwania targów odbyło się szereg spotkań, w czasie których prezentowano działalność wydawniczą poszczególnych instytucji (w tym także IK) oraz promowano różne publikacje, organizując spotkania z poszczególnymi autorami. Ze strony IK w pracach zespołu organizacyjnego brali udział prof. Cezary Obracht-Prondzyński i dr Miłoslawa Borzyszkowska-Szewczyk, która przygotowała na tę okazję publikację – wybór literackich obrazów Kaszub i Gdańska. Warto przywołać takie punkty programu, w których zaangażowani byli członkowie Instytutu:

Gdańsk a Kaszubi. Kaszubi w Gdańsku

Prezentacja multimedialna: *Gdańsk a Kaszubi. Kaszubi w Gdańsku* – komentarz prof. Cezary Obracht-Prondzyński, Katarzyna Kulikowska

Panel dyskusyjny z udziałem: Prezydenta Gdańska Pawła Adamowicza, prof. Józefa Borzyszkowskiego, prezesa ZK-P Łukasza Grzędzickiego. Prowadzenie: prof. Cezary Obracht-Prondzyński

Literatura kaszubska – tradycja i współczesność

Prezentacja multimedialna: *Piśmiennictwo kaszubskie – od Ceynowy po współczesność*. Komentarz prof. Adela Kuik-Kalinowska

Panel pt. *Czym jest i jaka jest literatura kaszubska – od Floriana Ceynowy do współczesnego komiksu* z udziałem: Dariusza Majkowskiego, Piotra Dziekanowskiego, Tomasza Fopke. Prowadzenie: prof. Daniel Kalinowski

Kaszubska nauka – książka naukowa o Gdańsku, Kaszubach i Pomorzu

Prezentacja multimedialna „*Kwestia kaszubska*” w *badaniach naukowych: od Mrongowiusza po współczesność* – komentarz prof. Cezary Obracht-Prondzyński

Dyskusja z udziałem: prof. Józefa Borzyszkowskiego, prof. Daniela Kalinowskiego, prof. Katarzyny Warmińskiej, dr Miłosławy Borzyszkowskiej-Szewczyk. Prowadzenie: prof. Cezary Obracht-Prondzyński

Między narodami. Kaszubi na polsko-niemieckim pograniczu

Trudne sąsiedztwo? O polsko-niemiecko-kaszubskim współistnieniu na pograniczu opowiadał prof. Cezary Obracht-Prondzyński (komentarz do wystawy o historii Kaszubów)

Rehabilitacja i weryfikacja narodowościowa po II wojnie światowej na Kaszubach, Pomorzu i w Gdańsku. Spotkanie z dr Sylwią Bykowską prowadził prof. Witold Stankowski

Przy wspólnym stole. O Krakowiakach, Góralach i Kaszubach

Prezentacja multimedialna: *Krakowiacy i Górale a Kaszubi* – komentarz prof. Cezary Obracht-Prondzyński

Spotkanie z prof. Józefem Borzyszkowskim, świadkiem czasu i redaktorem książki *Pro memoria Ks. Józef Tischner (1931–2000). Filozof szczęśliwych darów*

Od muzyki do designu. Współczesna kultura kaszubska

Prezentacja multimedialna: *Kultura tradycyjna i „nie-tradycyjna” Kaszubów* – komentarz Katarzyna Kulikowska

O kulturze tradycyjnej i „nie-tradycyjnej” Kaszubów rozmawiają: Tomasz Fopke, Jaromir Szroeder, Katarzyna Kulikowska, Dariusz Majkowski. Spotkanie prowadził prof. Daniel Kalinowski

Wielokulturowe Pomorze – wielokulturowy Gdańsk

Prezentacja multimedialna: *Wielokulturowe Pomorze – wielokulturowy Gdańsk* – komentarz prof. Cezary Obracht-Prondzyński

Spotkanie z dr Miłosławą Borzyszkowską-Szewczyk, autorką projektu i redaktorem przewodnika *Śladami żydowskimi na Kaszubach / Jüdische Spuren in der Kaschubei*. Spotkanie prowadził prof. Daniel Kalinowski

O Bytowie – „pograniczu na pograniczu” opowiadał prof. Cezary Obracht-Prondzyński, pomysłodawca projektu *Bytów – miasto czterech kultur* i redaktor albumu *Losy różne, miejsce wspólne. W krainie wielu: kultur, języków i... smaków*

Kaszuby w mediach i Internecie

Prezentacja multimedialna: *Media kaszubskie – historia i współczesność* – komentarz Dariusz Majkowski

Rozmowa o kaszubskich mediach i o Kaszubach w Internecie – panel z udziałem: Dariusza Majkowskiego („Pomerania”), Leszka Szmidtke (Radio Gdańsk), Piotra Dziekanowskiego („Kurier Bytowski”), prof. Katarzyny Warmińskiej. Spotkanie prowadził prof. Cezary Obracht-Prondzyński

Religia – kultura – tożsamość

Spotkanie z Księdzem Prymasem prof. Henrykiem Muszyńskim i prezentacja książki *Prymas z Kaszub*. Prowadzenie: prof. Józef Borzyszkowski

Kaszubska Biblia – XVI–XXI wiek: od Krofeya po współczesność. Spotkanie z ks. prof. Adamem Sikorą prowadził Dariusz Majkowski.

Udział w Targach był jak do tej pory najpełniejszą, najobszerniejszą i najbardziej spektakularną prezentacją kaszubsko-pomorskich wydawnictw poza naszym regionem. Wydawnictwom Instytutu Kaszubskiego towarzyszyły promocje, prezentacje i spotkania.

30 grudnia 2012 miała miejsce promocja książki *Losy różne, miejsce wspólne. W krainie wielu: kultur, języków i... smaków*, pod red. C. Obracht-Prondzyńskiego, która odbyła się w Restauracji „Jaś Kowalski” w Bytowie. Organizatorami promocji byli Bytowski Oddział ZK-P oraz Instytut Kaszubski.

Spotkanie promocyjne książek *Życie i dzieła Floriana Ceynowy (1817–1881)*, red. J. Borzyszkowski oraz *Franciszek Fenikowski. Kaszuby na nowo opisane*, pod red. D. Kalinowskiego odbyła się 24 stycznia 2013 w Tawernie „Mestwin” w Gdańsku. Laudację wygłosili prof. Adela Kuik-Kalinowska i prof. Józef Bachórz.

21 lutego 2013 miała miejsce promocja książki wydanej przez IK *Rehabilitacja i weryfikacja narodowościowa ludności polskiej w województwie gdańskim po II wojnie światowej*, autorstwa Sylwii Bykowskiej. Spotkanie zorganizowane przez Muzeum II Wojny Światowej, przy współudziale Instytutu Kaszubskiego odbyło się w Hotelu Scandic przy Podwalu Grodzkim 9 w Gdańsku. Laudację wygłosił prof. Bogdan Chrzanowski. Należy podkreślić, że książka ta została nagrodzona w Kościerzynie podczas targów książki w kategorii publikacje naukowe w Konkursie Literatury Kaszubskiej (19 lipca 2013). Promocja tej książki odbyła się także w Bytowie (12 lutego), Łubianie (11 marca), Rumi (12 marca), Kartuzach (18 marca), Toruniu (8 kwietnia) i Dziemianach (26 września).

14 marca 2013 w Filii Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Gdańsku przy ul. Mariackiej 42 odbyła się promocja *Słownika biograficznego Pomorza Nadwiślańskiego. Suplement III*, którego redaktorem jest prof. Józef Borzyszkowski. Laudację wygłosił prof. Andrzej Romanow. W dyskusji na temat biogra-

fistyki i przyszłości słownika głoś zabrali prof. Tadeusz Oracki, prof. J. Borzyszkowski oraz kierownik biblioteki Zbigniew Walczak. Organizatorami byli: Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Gdańsku, Gdańskie Towarzystwo Naukowe oraz Instytut Kaszubski.

Promocja książek: *Młodokaszubi. Szkice biograficzne*, autorstwa Józefa Borzyszkowskiego i Cezarego Obracht-Prondzyńskiego oraz VII tomu *Biblioteki Pisarzy Kaszubskich – Poezja Młodokaszubów* (Aleksander Majkowski, Jan Karnowski, Leon Heyke), opracowanie i przypisy: Hanna Makurat, wstęp: Józef Borzyszkowski, Adela Kuik-Kalinowska, Hanna Makurat miała miejsce 3 kwietnia 2013 w Muzeum Zachodnio-Kaszubskim w Bytowie. Organizatorami byli bytowski oddział Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego i Instytut Kaszubski w Gdańsku, a poprowadził je prof. C. Obracht-Prondzyński.

Tego samego dnia, w Muzeum Miasta Gdyni przy licznych udziałach członków Pomorskiego Towarzystwa Genealogicznego, odbyła się promocja książki *Nasze korzenie. Wokół poszukiwań genealogicznych rodzin pomorskich*, t. III, pod red. J. Borzyszkowskiego i T. Rembalskiego. Spotkanie poprowadził dr Tomasz Rembalski, a jej organizatorami byli Instytut Kaszubski i Muzeum Miasta Gdyni.

Podwójną promocję miała książka Józefa Borzyszkowskiego *Pro memoria. Stefan Bieszk (1895-1964)*. Pierwsza odbyła się w Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie 14 czerwca 2013, podczas której laudację wygłosiła dr Justyna Pomierska. Sześć dni później (20 czerwca) dr J. Pomierska powtórzyła laudację tej samej książki w Tawernie „Mestwin”. Podczas tego samego spotkania promowano tomik poezji s. Doroty Ireny Depki OSB pt. *Przypisy*, ze słowem wstępnym abpa Tadeusza Gocłowskiego i wspomnieniem o autorce pióra prof. Józefa Borzyszkowskiego. Laudację wygłosiła Halina Słowjewska-Kołodziejowa.

Z kolei 21 listopada w Domu Kaszubskim odbyła się promocja książki Jowity Kęcińskiej-Kaczmarek, *Remusową stęgną*; Konrada Kaczmarka, *Sine* oraz Bożeny Stelmachowskiej *Słowińcy* w opracowaniu Anny Kwaśniewskiej. Laudatorami byli prof. Daniel Kalinowski i prof. Józef Borzyszkowski oraz Cezary Obracht-Prondzyński.

W tym miejscu należy wspomnieć o jeszcze trzech innych działaniach, w które zaangażowani byli członkowie Instytutu. Pierwszą są badania etnologiczne i socjologiczne oraz przygotowanie seminarium w parafii Głównicy (wspólnie z parafią i gminą oraz Uniwersytetem Gdańskim). Badania realizują studenci pod opieką prof. Anny Kwaśniewskiej, a seminarium przygotowuje prof. Józef Borzyszkowski.

Drugim projektem są działania związane z upamiętnianiem społeczności żydowskiej Bytowa i okolicy. Uroczystości odsłonięcia pomnika w 75-rocnicę spalenia bytowskiej synagogi odbyły się 8 listopada. Na czele społecznego komitetu stał prof. C. Obracht-Prondzyński, a w jego pracach brali udział m.in. dr Andrzej

Chludziński i dr Miłoslawa Borzyszkowska-Szewczyk, która była redaktorem przygotowanej na tę okazję książki.

Trzecią inicjatywą było Bytowskie Forum Animatorów Kultury, które odbyło się w Tuchomiu w dniach 15-16 listopada. Inicjatorem organizacji forum był prof. Cezary Obracht-Prondzyński, a współorganizatorami i partnerami były następujące instytucje: Fundacja Partnerstwo Dorzecze Słupi, Oddział Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego w Bytowie, Centrum Międzynarodowych Spotkań w Tuchomiu, Gminny Ośrodek Kultury w Tuchomiu, Kaszubski Uniwersytet Ludowy we Wieżycy oraz Zakład Antropologii Społecznej IFSiD UG. Prócz referatów (dr Agata Bachórz, *Co się zmienia w kulturze – jak kultura wpływa na zmiany?*, prof. Cezary Obracht-Prondzyński, *Metamorfozy kultury w środowiskach lokalnych. Przykłady z Bytowa i okolic*) najistotniejsze były warsztaty przygotowane przez animatorów z KUL-u we Wieżycy oraz prezentacje szeregu inicjatyw, wydarzeń, środowisk i organizacji.

Tak różnorodna, rozbudowana i bogata działalność wymaga odpowiedniego wsparcia finansowego. Zapewnienie środków na działalność Instytutu Kaszubskiego związane jest m.in. ze składaniem i rozliczaniem wielu wniosków kierowanych do różnych organizacji i instytucji o sfinansowanie pojedynczych przedsięwzięć, za które odpowiedzialni są w głównej mierze członkowie Zarządu. Bardzo ważnymi partnerami finansowymi i mecenasami Instytutu są Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Fundacja im. Hermanna Niermanna z Düsseldorfu, Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej. Wymienić tu należy ponadto: Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie, a zwłaszcza jego oddziały terenowe w Gdańsku, Gdyni, Wielkim Buczku, Bytowie, Chojnicach, Wierchucinie i in., Nadleśnictwa w Przymuszewie, Kościerzynie i Bytowie, Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie, Muzeum Zachodnio-Kaszubskie w Bytowie, Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku, Muzeum Historyczno-Etnograficzne w Chojnicach, Muzeum Miasta Gdyni, Kaszubski Uniwersytet Ludowy, Uniwersytet Gdański, Akademię Pomorską w Słupsku, Uniwersytet Szczeciński, Bibliotekę Gdańską PAN, Wojewódzką i Miejską Bibliotekę Publiczną w Gdańsku, Bibliotekę Publiczną Gminy Szemud im. Ks. Leona Heykego; Archiwum Państwowe w Szczecinie oraz szereg samorządów, od Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego zaczynając, przez samorządy powiatowe aż po samorządy miejskie i gminne.

W tym miejscu podziękować należy wszystkim instytucjom i osobom prywatnym, które w jakikolwiek sposób, materialnie, radą czy pracą wolontariacką wspomogły działania Instytutu Kaszubskiego w roku 2013. W sposób szczególnie chcemy wyróżnić dar prof. Eugeniusza Kruszewskiego z Kopenhagi, który przekazał Instytutowi pokaźny księgozbiór o tematyce gdańskiej, kaszubskiej i pomorskiej. Podkreślić też trzeba, że osiągnięcia i sukcesy Instytutu są efektem zaangażowania i oddania pracowników oraz członków stowarzyszenia.